

Za vyšší účinnost výchovné práce v době volna

Opatření přijímaná velením a hlavní politickou správou ČSLA v druhé polovině osmdesátých let k realizaci vojenské politiky KSČ soustřeďují pozornost na zkvalitňování řídicí a organizátorské práce, upevňování vojenské kázně a soudružských vztahů ve vojenských i pracovních kolektivech. Organickou součástí tohoto úsilí, jehož cílem je zvyšování připravenosti ke spolehlivé ochraně socialistické výstavby a mírového života našeho lidu, jsou i opatření, která vytvářejí lepší podmínky pro zabezpečování a účelné využívání **doby volna** vojáků. Tato skutečnost není dilem náhody.

Problematika **doby volna** vystoupila v ČSLA do popředí jako jeden z nezbytných předpokladů kvalitního a odpovědného plnění úkolů bojové a politické přípravy. Přístup velení k těmto otázkám byl koncentrovaně vyjádřen v RMNO č. 13/1986, který navázal na požadavky, stanovené v RMNO č. 012/1985, 018/1985 a Nařízení NGŠ ČSLA — 1. ZMNO ČSSR č. 17/1985. Jeho základní myšlenkou je nezbytnost vytvoření prostoru pro rozvoj zájmových aktivit a prohlubování výchovné činnosti i pro regeneraci fyzických a psychických sil vojáků. Vychází při tom z faktu, že volný čas plní nezastupitelné funkce v životním cyklu každého jedince. V období osmdesátých let, kdy došlo ke zvýšení vlivu faktorů ovlivňujících negativně děl-

ku pracovní doby vojáků, je volný čas na jednom z nejvyšších míst hodnotového spektra, zejména mladých vojáků z povolaní. Proto se ukazuje jako nezbytné, aby velitelé ve svém každodenním rozhodovacím procesu brali tuto skutečnost v úvahu a ovlivňovali způsob plnění úkolů bojové a politické přípravy s cílem přiblížovat délku pracovní doby ke stanovenému normativu. Rezervy v plnění tohoto požadavku na všech stupních velení spočívají v úrovni řídicí a organizátorské práce, odpovědném a kvalitním plnění funkčních povinností.

Úsilí velení ČSLA zaměřené k zabezpečení a účelnému využívání **doby volna** plně odpovídá i celospolečenským potřebám urychlení sociálně ekonomického rozvoje a jeho cílem je vytvořit prostor pro účinnější politickovýchovnou práci s lidmi a aktivní odpočinek v zájmu rozvoje osobnosti vojáků a upevňování bojové pohotovosti. Za dobu existence ČSLA je věnována pozornost volnému času vojáků v takovém rozsahu a hloubce poprvé. Stále více je totiž zřejmé, že úkoly, které před ČSLA stojí, již nelze řešit postaru. Nezbytnost účelného využívání **doby volna** je dána i rostoucími nároky na znalosti, schopnosti, dovednosti, součinnost při obsluze a údržbě nejmodernější bojové techniky a soudržnost vojenských kolektivů. Kompenzovat je nutné i vysokou míru fyzického a zejména psychického zatížení.

Rozkaz k zabezpečení doby volna vojáků má tedy významnou politickou závažnost, kvalitativní novost a trvalou platnost, neboť vytváří podmínky pro činnosti, které do životního cyklu člověka objektivně patří, ale při výcviku je provádět nelze. Proto je nezbytné hodnotit jako **politicky nesprávnou praxi stav, kdy doba vyhrazená pro volno není dodržována, plánované a připravené akce jsou svévolně narušované, nebo převažuje-li v organizaci a řízení živelnost.** I když využívání doby volna vojáků je omezeno posláním útvarů a jednotek i úkoly, které plní, je možné i v této situaci podněcovat tvořivé aktivity a rozvíjet užlechtilé vlastnosti vojáků. Přínosné je podporování zejména těch oborů a druhů zájmových činností, v nichž lze spojit uspokojování individuálních zájmů a seberealizaci v kolektivních formách s potřebami celospolečenskými. **Snahou je větší rozmanitost a přitažlivost zájmové činnosti a společenské zábavy v době volna dosahovat zapojování většiny příslušníků jednotek do organizovaných akcí.** Vedle specifického významu zájmových aktivit je docenováno i jejich formativní působení v celém spektru složek komunistické výchovy, včetně silného skupinového vlivu na rozvíjení charakteru, volných vlastností i harmonizace sfér společenského uplatnění.

Omezuje činitelé využívání doby volna v podmínkách ČSLA neumožňují plně realizovat vytýčený ideál všestranného rozvoje osobnosti. O to více je potřebné na společenskovejdných pracovištích teoreticky rozpracovávat a v praxi u vojsk podněcovat harmonický rozvoj prostřednictvím takových činností, které na základě osobních dispozic a zájmů budou ve vztahu k charakteru konkrétně vykonávané pracovní činnosti vojáků doplňkové. Jednota obou oblastí bude příznivě ovlivňovat proces seberealizace každého jedince. Takto orientovaná činnost v době volna je spolu s charakterem pracovní činnosti hlavním faktorem utváření socialistického způsobu života vojenských kolektivů.

V realizační směrnici náčelníka HPS ČSLA k RMNO č. 13/1986 je věnována pozornost všem oblastem činnosti v době volna. Z hlediska četnosti zapojování vojenské mládeže je nejvýznamnější oblastí **masová sportovní činnost.** V jejím rozvíjení se přímo snoubí resortní potřeby ČSLA i společenský zájem. Opatření přijatá k jednotnému plánování akcí v době volna při respektování zájmů vojáků, místních podmínek a možností přispěla k dalšímu rozvoji této oblasti zájmové činnosti. Cílové normy stanovují v realizační směrnici více než 40% zapojenost příslušníků ČSLA

do pravidelné sportovní činnosti v době volna. K tomu jsou organizovány a zabezpečovány ve spolupráci s organizacemi SSM postupové soutěže, olympiády, tělovýchovné akademie a sportovní dny velitelů. Pozornost je věnována mj. i snížení počtu neplavců a organizované turistice. Od roku 1990 má minimálně 50 % příslušníků ČSLA splnit v průběhu vojenské základní služby normy vojenského odznaku zdatnosti. V období od vyhlášení rozkazu se potvrzuje, že stanovené úkoly lze při dobré koordinaci činnosti všech zainteresovaných řídicích složek a účelným využíváním vyčleněných prostředků a sportovních splnit i překročit.

Výrazný podíl na zvyšování kulturní vyspělosti i vojenskoodborné připravenosti příslušníků ČSLA má **kulturně výchovná činnost.** I v tomto případě se jeví účinná spolupráce s organizacemi SSM, posílení soutěživosti a rozmanitosti forem jako nezbytný předpoklad splnění vytýčených cílů. Pozitivní příklady potvrzují, že je možné organizovat a s minimálními náklady provádět kultivovanou společenskou zábavu např. akcemi „Rota baví rotu“. Vyhlášení podmínek k získání nového čtenářského odznaku pozitivně stimulovalo a aktivizovalo činnost knihovníků, metodiků pro práci s knihou i čtenářských kroužků. V současnosti již více než dva tisíce vojáků čtenářský odznak získalo. Postupně se zvyšuje zájem nejen o tituly stanovené v jednotlivých výběrových řadách, ale i o závažnější literaturu společenskopolitického a technickoodborného zaměření.

Relativně novou formou bylo **stanovení norem kulturního minima** pro vojáky v základní službě, žáky a posluchače vojenských škol. Jejich rozpracováním v souladu s konkrétními potřebami a možnostmi útvarů a škol a následně postupným plněním se naplňuje jeden z předpokladů, aby vojáci ČSLA byli vzorem v jednání a chování tak, jak jim to stanoví základní řády. Tímto opatřením se naplňuje jedna ze stránek připravovaného Celospolečenského programu estetického rozvoje v resortu FMNO. I když při rozvíjení této formy kulturně výchovné činnosti jsme teprve na počátku, daří se u některých škol, výcvikových středisek i útvarů naplňovat normy kulturního minima v předpokládaném rozsahu. Velkou oblibu si rychle získávají akce zaměřené na společenské chování, kulturu řeči, vkusné oblékání a životní prostředí, které kultivují estetické citění a vnímání. V důsledku rozpracování a postupného plnění norem kulturního minima se projevuje tendence širšího zapojování posluchačů a žáků vojenských škol do aktivních forem zájmové činnosti (ve VAVŠP

je to např. více než 60 % a ve VG v Moravské Třebové více než 80 %).

Od vydání rozkazu MNO č. 13/1986 se v době volna daří intenzivněji využívat forem kulturně výchovné činnosti k upevnění a rozšiřování znalostí získaných v základních formách politické přípravy. Přiznivý ohlas mají především soutěžní kvízy organizované ve spolupráci s výbory SSM, ale i další druhy práce především s knihou a filmem. Cílevědoměji se daří v tomto smyslu využívat i produkce profesionálních vojenských uměleckých souborů i pořadů zprostředkovaných vojenskou uměleckou agenturou Ústředního domu ČSLA.

Oblasti kulturně výchovné činnosti, které je nutné z hlediska účelného využívání doby volna věnovat podstatně větší pozornost než dosud, je **zájmová technická činnost**. Poznatky z dosavadního vývoje ukazují, že těžiště těchto aktivit je dosud ve sportovním modelářství, které se tak stává významným prostředkem polytechnické výchovy vojenské mládeže. Práci technických kroužků se postupně daří orientovat na tvorbu učebních a výcvikových pomůcek. Zapojování příslušníků ČSLA do zájmové technické činnosti však neodpovídá potřebám. Velmi pomalu je rozšiřována technická základna pro neatraktivnější nové formy — kluby vědeckotechnické činnosti mládeže, hnutí malých technických nápadů a stanice mladých techniků. Ani všestranná podpora a pomoc výborů SSM nepřináší dosud potřebný efekt. Zejména ve vojenských školách by bylo potřebné ve větší míře vytvářet předpoklady k rozvíjení technických zájmů žáků a posluchačů. Na všech úrovních je proto potřebné podněcovat při rozvíjení zájmové technické činnosti účinnou spolupráci svazáckých funkcionářů a výborů ZO SSM s orgány a pracovníky technických služeb a využívat všech možností k jejímu zabezpečení v duchu nařízení náčelníka GŠ — 1. ZMNO č. 7/1987.

V rámci komplexního přístupu k době volna je veliteli, politickými pracovníky a stranickými organizacemi dosud málo docenována úloha **masové politické práce** v ideovém působení na příslušníky ČSLA a při utváření optimálního sociálního klimatu ve vojenských a pracovních kolektivech. Jen málo je využíváno osvědčených forem (besedy, soutěžní kvízy, zájmové kroužky, živé noviny a křesla pro hosta), málo účinná je práce s tiskem, využívání rozhlasových studií a na požadované úrovni není ani práce s pořady rozhlasu a televize.

Výrazně se prosazující tendencí je nárůst akcí zájmového charakteru (včetně

společenské zábavy) pro vojáky z povolání, občanské pracovníky vojenské správy a jejich rodinné příslušníky. Dobře plní v tomto směru svoji funkci posádkové domy armády (např. Domažlice, Kroměříž, Olomouc, Zatec, Cheb a Vimperk), a některá klubová zařízení (klub VVŠPV, velitelství PVOS, závodů a zařízení FMNO). V úzké spolupráci se ZV ROH jsou tyto akce prováděny v závodech a zařízeních FMNO, kde mají tyto organizace konkrétní podíl na činnosti jednotlivých klubů pracujících v místě dislokace. S pozitivním ohlasem se setkává organizování akcí pro děti vojáků z povolání. Největší oblibě se těší letní i zimní pionýrské tábory a tábory mladých obránců vlasti.

Úspěšně je rozvíjena spolupráce ČSLA s civilními orgány, organizacemi a institucemi na všech úrovních. Družebních styků v posádkách je více využíváno ke zlepšování podmínek pro využívání a zabezpečování podmínek volna vojáků.

Období od vydání RMNO č. 13/1986 se stalo nástupem k dynamickému rozvoji zájmových aktivit vojáků i uplatňování nových forem zájmové činnosti. Vzrostl zájem velitelů a politických pracovníků o dobu volna. Postupně se zvyšuje počet vojáků zapojovaných do organizovaných forem zájmových akcí. **Potvrdil se nesporný přínos účelně využívané doby volna pro zabezpečení bojové pohotovosti vojsk i formování soudružských vztahů ve vojenských a pracovních kolektivech.** Získané zkušenosti ukazují, že tam, kde je dobře organizovaný režim života a vojáci jsou všestranně zabezpečeni v souladu se základními řády, dochází v daleko menší míře k vážným kázeňským přestupkům a mimořádným událostem. Tato závislost však plně platí i v opačném smyslu.

Hodnocení výsledků první etapy plnění RMNO č. 13/1986 bylo potvrzeno na závěr minulého výcvikového roku, kdy se stavem plnění opatření stanovených pro zabezpečení a účelné využívání doby volna vojáků zabývalo kolegium ministra národní obrany ČSSR. **Významným faktorem, který ovlivňuje v podstatě míře proces plnění všech opatření rozkazu, je pochopení významu doby volna.** Za politicky nesprávný a škodlivý je proto potřebné označit přezíravý názor, že doba volna vojáků v základní službě a volný čas vojáků z povolání je rezervoárem pro **svévolné použití nebo časová záloha pro dokončení nesplněných úkolů v době zaměstnanosti.** Toto pojetí tradující se v pojmu tzv. osobního volna v sobě jako podstatný prvek obsahuje nedoceňování významu volna podřízených. Jeho důsledkem je i to, že kontrolní činnost doby volna není zaměřová-

na na obsahové otázky a není hodnocena účelnost jejího využití. Ve spektru zájmových činností dosud není věnována potřebná pozornost rozvoji zájmové technické činnosti, cílevědomému podněcování a prohlubování vztahu vojenské mládeže k vědě a technice, ke zvyšování vzdělání, odborných znalostí, dovedností a návyků pro speciální druhy vojenských činností. Poznatky získané kontrolní činností potvrzují, že u velitelů a politických pracovníků nižších stupňů se projevuje přehlíživý poměr k některým formám kulturně výchovné a masové politické práce, k využívání tisku, televizních a rozhlasových pořadů v době volna k výchovné práci. Tyto účinné prvky ideologického působení proto nemohou plnit ve vojenských kolektivech štábů a jednotek sjednocující a aktivizační funkci.

Při hodnocení výsledků a zkušeností, kterých bylo dosaženo za dobu platnosti rozkazu k zabezpečování doby volna vojáků ČSLA musíme zvýraznit, že **jsme teprve na samém začátku procesu jeho prosazování a postupné realizace.** Pozitivních výsledků je v celém komplexu dosahováno tam, kde již dříve existovalo příznivé sociální klima a těmto otázkám byla věnována pozornost. Vydání rozkazu v těchto podmínkách jen odstranilo některé překážky bránící dosud plnému využívání doby volna.

Pro další období platí, že **předpokladem splnění všech úkolů, které pro ČSLA vytyčil celoarmádní stranický aktiv po XVII. sjezdu KSČ je také důsledné postupné plnění všech opatření rozkazu č. 13/1986.** K tomu je potřebné na všech pracovištích s důrazem na vyšší štáby věnovat zvýšenou pozornost:

— zhodnocení dosaženého stavu plnění všech úkolů RMNO č. 13/1986,

— stanovení konkrétních úkolů s odpovědností za jejich splnění ve vztahu ke všem kategoriím vojáků ČSLA,

— zabezpečení součinnosti a družného úsilí všech funkčních úseků,

— zkvalitnění kontrolní činnosti doby volna s důrazem na obsah a účinnost akcí a zařazování jejich výsledků do hodnocení bojové a politické přípravy.

Specifické poslání z hlediska přípravy nových kádrů pro plnění úkolů rozkazu mají **vojenské školy.** S ohledem na konkrétní podmínky je nutné sladit výchovně vzdělávací proces a režim života tak, aby umožňoval vzorové plnění rozkazu a příznivě tak ovlivňoval formování dovedností a návyků žáků a posluchačů. Významný úkol představuje z tohoto hlediska i jejich 100% zapojování do rozmanité a přitažlivé zájmové činnosti.

Rozhodující úlohu při realizaci všech opatření mají velitelé (náčelníci). Je proto potřebné, aby iniciativně uplatňovali své pravomoci dané jim základními řády a předpisy ve stanovení optimálního složení denního řádu tak, aby celkový režim života odpovídal novému přístupu k době volna. Plnění požadavků rozkazu vyžaduje také rozhodné překonávání tradujících se nesprávných názorů a postojů k době volna vojáků a podněcování družného úsilí při jeho zabezpečování a účelném využívání. V obou případech je osobní angažovanost příslušníků velení a štábů nezastupitelná. Správný přístup naznačuje výzva příslušníků motostřeleckého útvaru Jiřího z Poděbrad na výcvikový rok 1987 až 1988, v níž je poprvé v historii ČSLA věnována pozornost i problematice účelného využívání doby volna vojáků.